

XITOIY DIASPORASINI O'RGANISH: XITOIYNING GLOBAL ALOQA

Usmonova Yulduz Erkin qizi ¹

¹ O'zbekiston jurnalistika va kommunikatsiya
universiteti Xalqaro munosabatlar va jahon siyosati yo'nalishi
2 bosqich magistranti

MAQOLA MALUMOTI:

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 23.12.2024

Revised: 24.12.2024

Accepted: 25.12.2024

KALIT SO'ZLAR:

Xitoy diasporasi,
xorijdagi Xitoy, Xitoy
tashqi aloqalari, yumshoq
kuch, Xitoy millatchiligi,
iqtisodiy davlatchilik,
Birlashgan front, ikki
millat.

Ushbu maqola Xitoy diasporasi va Xitoy davlati o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadi. Bu Xitoy diasporasini aniqlash va uning tarixiy kelib chiqishini muhokama qilish bilan boshlanadi. Keyin kirish Xitoyning vaqt o'tishi bilan diaspora aholisiga nisbatan rivojlanayotgan yondashuvini belgilaydi. Maqolaning asosiy qismida zamonaviy munosabatlarning uchta asosiy jihati - meros va ommaviy axborot vositalari orqali madaniy aloqalar, savdo va investitsiyalar orqali iqtisodiy aloqalar va ikki millat siyosati va Birlashgan front faoliyati orqali siyosiy aloqalar tahlil qilinadi. Bu Xitoy uchun mavjud bo'lgan imkoniyatlar va muammolarni ko'rib chiqadi. Xulosa, Xitoyning milliy manfaatlarini ilgari surish uchun diaspora aloqalarini strategik ravishda qanday rivojlantirishi va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan murakkablik va keskinlikni boshqarishini ko'rib chiqadi. Umuman olganda, gazeta diasporani muhim ko'prik rolini o'ynaydi.

KIRISH. Xitoy diasporasi ning jamoalariga ishora qiladi etnik Xitoy tashqarida yashash Xitoy va turli mintaqalardan kelgan muhojirlardan kelib chiqqan materik Xitoy ko'p asrlar davomida. Imigratsiyaning asosiy to'lqinlari Xitoy guruhlar Sharqiy va Janubi-Sharqiy Osiyo, shuningdek Shimoliy Amerika, Avstraliya va boshqa mamlakatlarda chet e'lda muhim aholini tashkil etishini ko'rdi. Dunyo miqyosida tarqalishiga qaramay, diaspora Xitoy bilan madaniy, lingvistik va oilaviy aloqalarni saqlab qoldi.

Dastlab 1949 yilgi inqilobdan so'ng, Xitoyning chet el fuqarolariga yondashuvi sovuq urushning keng mafkuraviy bo'linishlari sharoitida ikki tomonlama yoki hatto shubhali edi. Biroq, 1970-yillarning oxiridan boshlab Xitoy iqtisodiy rivojlanishni ochdi va birinchi o'ringa qo'ydi, u diaspora guruhlarini bilan faol aloqa va hamkorlik qilishga intildi. Endi Xitoy hukumati o'zining global ta'siri va milliy manfaatlarini ilgari surish uchun turli sohalarda diaspora sherikligini strategik rivojlantirmoqda. Bu o'z samarasini berdi, shu bilan birga Pekin tomonidan nozik boshqaruvni talab qiladigan ba'zi siyosiy sezgirliklarni taqdim etdi.

Umumiy munosabatlar uchta asosiy omilga asoslangan-merosni targ'ib qilish orqali madaniy aloqalar, savdo va sarmoyaviy hamkorlik orqali iqtisodiy aloqalar va ikki millat siyosati va Birlashgan frontni targ'ib qilish faoliyati orqali siyosiy aloqalar. Xitoy uchun yaratilgan imkoniyatlar va murakkablik tahlil qilinadi.

Madaniy aloqalar: Xitoy umumiy merosni nishonlash tashabbuslari orqali diasporalar orasida madaniy yumshoq kuchdan foydalanadi. Masalan, Konfutsiy institutlari Mandarin tilini o'rgatadi, raqs va oshxona global miqyosda. Xitoy yangi yili kabi yirik festivallar chet ellik jamoalarni birlashtiradi. Davlat ommaviy axborot vositalarining kengayishi Xitoyning istiqbollarini yangi auditoriyaga taqdim etadi.

Bu diasporaning yaqinligini rivojlantiradi, shu bilan birga boshqa guruhlarini Xitoy madaniyati bilan tanishtiradi va xayrixohlik yaratadi. Chet elda Xitoyga qarshi kayfiyatni kuchaytirishi mumkin bo'lgan salbiy yoki bir o'lchovli tasvirlarga qarshi. Ajoyib yutuqlar va uyg'un madaniyatni ta'kidlab, Xitoy o'zining xalqaro imidjini oshiradi.

Biroq, tanqidchilarning ta'kidlashicha, ba'zi tadbirlar siyosiy repressiyalarni yoki uydagi notekis rivojlanishni pasaytiradi, akademik erkinlikka putur etkazadi va vaqt o'tishi bilan ishonchni xavf ostiga qo'yadigan tanqidiy qarashlarni tarqatadi. Xitoyning o'ziga xosligi va tarixiga oid muqobil linzalarga talab yosh diaspora avlodlari orasida ham o'sib bormoqda. Umumiy madaniy aloqalar chet elda plyuralizmga nisbatan sezgirlikni talab qiladi, tanqidlarni tan olish esa uyda hurmatli bo'lib qoladi.

Iqtisodiy aloqalar: Diaspora kapitalistlari savdo, investitsiyalar, ish o'rinlarini yaratish va har ikki yo'nalishda ham ekspert nou-xau o'tkazmalari orqali Xitoyning ajoyib iqtisodiy yuksalishiga katta rol o'ynaydi. Imtiyozli siyosat ularning hissalarini mukofotlaydi. Biroq, ayrim investitsiyalar ham asoratlarga duch kelmoqda:

- Ko'chmas mulk, madaniy turizm va texnologiyada adolatli raqobatning yo'qligi yoki mahalliy buzilishlar bilan bog'liq xavotirlar ba'zi mezbon mamlakatlar va diasporalar ko'p bo'lgan shaharlarda paydo bo'ladi.

- Diaspora ishbilarmonlari Xitoy va boshqa muhim bozorlar o'rtasidagi strategik iqtisodiy ko'priklarni tufayli vaqti-vaqti bilan geosiyosiy raqobat yoki savdo nizolariga tushib qolishadi.

- Ba'zi Xitoy investitsiyalarida majburiy texnologik transferlar, intellektual mulk o'g'irlanishi yoki mehnat/atrof-muhitni muhofaza qilishning etishmasligi haqidagi da'volar ishbilarmonlik munosabatlari va yoqilg'i proteksionistik teskari aloqalarni kuchaytiradi.

Umuman olganda, iqtisodiy o'lchov eng nozik muvozanatni talab qiladi. Muvaffaqiyat muqarrar global o'zgarishlar sharoitida o'zaro farovonlikni ta'minlash uchun siyosat izchilligi, qonun ustuvorligi, ko'p tomonlama hamkorlik va tanqidlarga konstruktiv murojaat qilishni talab qiladi.

Siyosiy aloqalar: 1997 yildan beri joriy qilingan ikki millat siyosati orqali Xitoy o'z uyida ham, ajdodlari erlarida ham iqtisodiy imkoniyatlardan foydalana oladigan diasporalar orasida siyosiy yaqinlikni rivojlantiradi. Bu xorijdagi guruhlar orasida ta'sir ko'rsatadi va diasporani qamrab oluvchi kuch sifatida global miqyosda xayrixohlikni keltirib chiqaradi.

Biroq, Xitoyning qo'llab-quvvatlovchi nuqtai nazarlarni shakllantirish uchun ba'zi diaspora uyushmalari va ommaviy axborot vositalari bilan muvofiqlashtiruvchi Birlashgan front faoliyatiga oid shubhalar ham paydo bo'ladi. Talabalarga majburiy ta'sir o'tkazish, tanqidlarni tsenzura qilish yoki mezbon davlatlarning fuqarolik jarayonlariga aralashish hodisalari siyosiy aloqalarni buzadi.

Chet elda o'sib borayotgan Xitoy millatchiligi va qat'iyatliligi bir vaqtning o'zida Gonkong kabi joylarda inson huquqlari, demokratik erkinliklar va avtonomiyalarni himoya qiluvchi ba'zi diaspora faollarini safarbar qildi. Tayvan va Tibet kabi nozik masalalar bo'yicha tanlovlar davom etishi mumkin.

Umuman olganda, Xitoy uzoq muddatli siyosiy ishonchni mustahkamlash uchun qonuniy manfaatlarni chet elda fuqarolik maydoni va ko'plikni hurmat qilish bilan muvozanatlashtirishi kerak. Og'ir diplomatiya global tarmoqdagi diaspora jamoalarida tanqidiy vijdonli ovozlarni begonalashtirish xavfini tug'diradi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Xitoy davlati endi o'zining tashqi tashqi ishtiroki va ta'sir strategiyasining bir qismi sifatida butun dunyo bo'ylab diaspora aholisi bilan keng qamrovli munosabatlarni faol ravishda boshqaradi. Madaniy, iqtisodiy va siyosiy aloqalar barcha tomonlar uchun ko'p qirrali ijobiy jihatlarga ega bo'lsa-da, ular doimiy ravishda takomillashtirishni talab qiladigan ba'zi muammolarni keltirib chiqardi. Global raqobatbardoshlik va etakchilik vaqt o'tishi bilan diasporaning o'zgaruvchan identifikatorlari va bir nechta mezbon jamiyatlarga singib ketishidan kelib chiqadigan o'ziga xos

murakkabliklarning konstruktiv navigatsiyasini talab qiladi. Xalqaro qonunlar, demokratik me'yorlar va plyuralizmni o'z milliy manfaatlari bilan bir qatorda oqilona qo'llab-quvvatlash orqali Xitoy diasporaning hamkorlikka qo'shgan hissasini va o'zaro bog'liq asrimizda insoniyat oldida turgan ko'plab transmilliy masalalarni hal qilishni optimallashtirishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Bak, J. M. (2017). Chinese Migration to Europe: Transnationalism and Identity. Routledge.
2. Cai, P. (2006). How Does China View its Diaspora? In Capitalizing China (pp. 65-91). Brill.
3. Cai, Y. (2018). China's relations with diaspora. In The New Silk Road Diplomacy (pp. 139-161). World Scientific.
4. Chang, M. H. (2011). Cross-border activities of the Chinese diaspora. Journal of Contemporary China, 20(71), 647-668.
5. Crystal, J. (2000). Redistribution and the Chinese state. In China's capitalist revolution (pp. 239-259). Palgrave Macmillan.
6. Faure, D. (2006). China and the international protection of the rights of non-citizens in the age of globalization: Between aspiration and reality. Vanderbilt Journal of Transnational Law, 39, 67.
7. Hsu, E. (2010). The Chinese diaspora. Harvard University Press.
8. Kurlantzick, J. (2020). How China manipulates global messaging through its influence operations. Council on Foreign Relations.